

Hallintovaliokunta 28.11.2023

Lausuntopyyntö 20.11.2023

Hallituksen esitys (42/2023 vp) eduskunnalle kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 21 ja 47 §:n muuttamisesta ja em. hallituksen esityksen täydentämisestä (87/2023 vp)

Hallituksen esitys (42/2023 vp) valtionosuuslain 21 ja 47 §:ien muuttamisesta on vuosittain toistuva ja valtion talousarvioesitykseen liittyvä lakimuutos. Kuntaliitto on lausunut hallintovaliokunnalle ko. lain 21 ja 47 §:n muuttamisesta 15.11.2023 (Olli Riikonen, 410/03.01/01/2023), eikä aiempaan lausuntoon ei ole täydennettävää.

HE 87/2023 vp annettiin pika-aikataululla vuoden 2022 verotuksen valmistumisen ja sote-uudistuksen siirtolaskelman tarkistamisen (17.11.2023) jälkeen

Esityksessä ehdotetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen rahoituksen siirrosta kunnille johtuvaa ja vuoden 2022 verotuksen valmistumisen myötä ilmi tullutta lisävähennystä jaksotetaan uudelleen. Erityisesti vuodelle 2024 ennakoimattoman suurena kohdistuvaa valtionosuusvähennystä lykätään alkamaan vasta vuodesta 2025. Kuntien valtionosuuteen tehtävän vähennyksen kokonaissuuruus ei kuitenkaan muutu jaksotuksesta huolimatta.

Kuntien valtionosuuksiin ei tule kohdentaa lisävähennystä

Kuntaliitto ei hyväksy valtiovarainministeriön 10.10.2023 jälkeen tekemiä sote-siirtolaskentaan liittyviä tietojen tarkentumisia ja niistä seuranneita lisävähennystä kuntien valtionosuuksiin. Lokakuun laskelmien mukaan kunnille myönnetään valtionosuutta 3,3 miljardia euroa vuonna 2024.

Kuntaliitto pitää kohtuuttomana täysin odottamatta ilmennyttä, yli 400 miljoonan euron lisävähennystä kuntien valtionosuuksiin. Vaikka vähennys jaksotettaisiinkin usealle vuodelle, on se suuruudeltaan kohtuuton vähennys kunnille, joiden valtionosuusrahoitusta on jo valmiiksi leikattu.

Sote-uudistuksen siirtolaskelman päivitys uudemmilla tiedoilla tulee tehdä kuntien valtionosuuksien näkökulmasta kustannusneutraalisti. Tämä tarkoittaa, että valtion tulee kattaa mahdolliset viime hetken ennakoinnattomista laskelmapäivityksistä johtuvat valtionosuuden lisävähennystarpeet.

Sote-uudistus on alun perin linjattu ja säädetty tehtäväksi tavalla, jossa tulojen ja menojen siirtoon ja siirtolaskelmiin liittyvät riskit ja muutokset kohdistetaan yksinomaan kuntatalouteen, viime kädessä valtionosuusrahoitukseen.

Kuntaliitto katsoo, että viimeistään nyt tämän sattumanvaraisen ja yllättävän lisävähennystarpeen osalta valtio on paikallishallintoa selvästi perustellumpi ja vakaampi taho kattamaan tästä aiheutuvat talousvaikutukset. Kunnille tällainen lisävähennys merkitsisi vääjäämättä tarvetta säästää muun muassa sivistyspalveluista ja työllisyyden ja elinvoiman edistämisestä sekä korottaa tulo- ja kiinteistöverotusta entisestään.

Kuntatalouden tilanteen on ennustettu heikkenevän merkittävästi jo ilman-kin 17.11 ilmoitettuja, sote-siirtoon liittyviä lisävähennyksiä. Kuntatalousohjelman ennusteiden mukaan alijäämäisten kuntien lisääntyä voimakkaasti vuodesta 2024 alkaen. Tämän lisäksi kuntien taloustilanteissa on nähtävissä voimakasta eriytymistä tulevana vuosina.

On aivan välttämätöntä jaksottaa uudelleen vuodelle 2024 ennakoinnattoman suurena kohdistuvaa valtionosuusvähennystä

Kuntien talousarviovalmistelu oli jo pitkällä ja vuoden 2024 veroprocentit päätetty, kun valtiovarainministeriö ilmoitti sote-uudistuksen siirtolaskelmien tarkentumisesta ja yli 400 miljoonan euron lisävähennystarpeesta 17.11.2023. Kuntakentälle ennakoinnaton, pysyväksi ilmoitettu vähennys valtionosuuksiin luvattiin 20.11.2023 jaksottaa vuosille 2025–2027 (HE 87/2023 vp).

Kuntaliitto korostaa, että hallituksen esitys kuitenkin vain siirtää lisävähennystä myöhemmäksi, ei vähennä sen euromääräistä vaikutusta kuntatalouteen.

Muutoksen euromääräinen suuruus yllätti kaikki

Sote-uudistuksen siirtolaskelmat tarkistetaan vuoden 2024 alusta lopullisiksi. Tarkistus otetaan huomioon kuntien vuoden 2024 valtionosuudessa. Tarkistus vaikuttaa sekä koko maan tasolla kunnista siirrettäviin tuloihin että sote-uudistuksen tasauselementtien (muutosrajoitin ja siirtymätasaus)

kautta yksittäisten kuntien valtionosuuteen. Siirtolaskelmien lopputarkistus ei lisää hyvinvointialueiden rahoitusta vaan oikaisee rahoituksen siirtoa kuntien ja valtion välillä.

Sote-uudistuksen ennakkolisissa laskelmissa mainitaan, että siirrettävät tulot perustuvat valmistuvan verotuksen 2022 ennakkotietoihin. On tyypillistä, että Verohallinnon julkaisemat kesän ennakkotiedot maksettavista verotuloista muuttuvat enää hyvin vähän lopulliseen, lokakuun lopussa valmistuvaan verotukseen verrattuna. Niin tapahtui myös verovuoden 2022 osalta. Tästä syystä kuntien oli perusteltua olettaa, että myös sote-siirtolaskennassa käytetyt verotulot muuttuisivat hyvin vähän.

Valtiovarainministeriön 17.11.2023 tiedotteen myötä kävi kuitenkin ilmi, että sote-siirtolaskelmissa käytettyihin verotuksen ennakkotietoihin ei sisältynyt tarkempaa erittelyä ansiotuloista ja vähennyksistä. Ne saadaan käyttöön vasta kun verotus valmistuu. Tästä johtuen ennakkollisten sote-siirtolaskelmien pohjalla oli valtiovarainministeriön sote-malli, joka perustui verovuoden 2021 valmistuneen verotukseen ja jonka pohjalta tehtiin arvion verovuodesta 2022.

Verovuonna 2022 vähennyksissä tapahtui isoja muutoksia. Kunnallisverotuksen verovähennykset kasvoivat oletettua voimakkaammin. Vähennyksiä ovat kasvattaneet entistä pienituloisemmat työlliset, muun muassa työssäkäyvät eläkeläiset ja muu osa-aikatyö, sekä kotitalousvähennyksen maksimimäärän ja korvausprosentin kasvattaminen vuonna 2022. Kotitalousvähennystä myönnettiin vuonna 2022 myös remonteista, joissa öljylämmitys vaihdettiin ympäristöystävällisempään lämmitysmuotoon.

Nämä vuoden 2022 aikana verotukseen tulleet muutokset olivat ennakoitavissa ennen verotuksen valmistumista, ja ne olisi ennakkolaskelmien yhteydessä pitänyt tuoda esille.

SUOMEN KUNTALIITTO

Sanna Lehtonen
Kuntatalousasioiden johtaja

Muutos sote-uudistuksen siirtolaskelmassa ja valtionosuusvähennykset vuosina 2024-2027

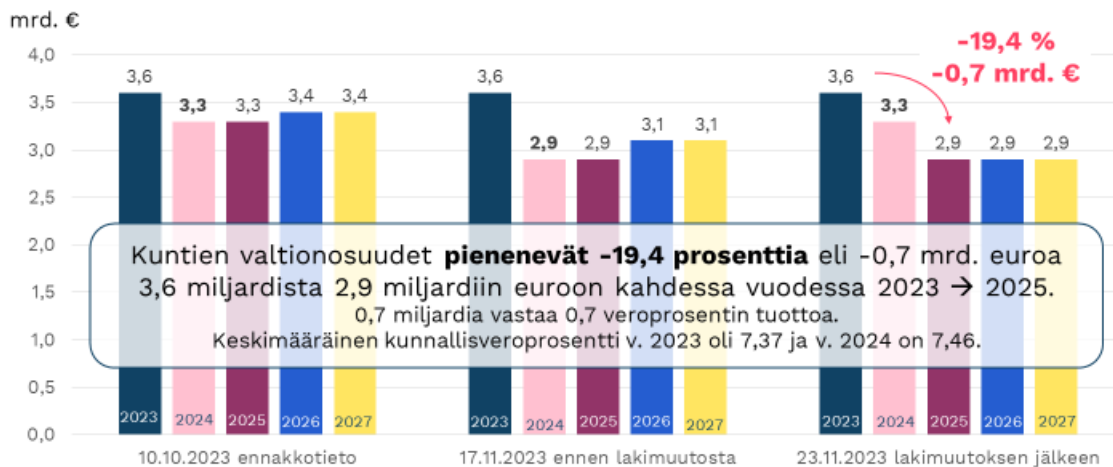
- Kuntien valtionosuus on noin 3,3 mrd. euroa (603 €/asukas) vuonna 2024.

Luvut miljoonaa euroa, muutos verrattuna vuoden 2023 tasoon	10.10.2023 ennakkotieto				17.11.2023 ennen lakimuutosta				23.11.2023 lakimuutoksen jälkeen			
	2024a	2025a	2026a	2027a	2024b	2025b	2026b	2027b	2024c	2025c	2026c	2027c
Pysyvä vähennys	-205	-205	-205	-205	-500	-500	-500	-500	-500	-500	-500	-500
Vuoden 2023 takautuva vähennys	-103	-103	0	0	-250	-250	0	0	0	-167	-167	-167
Vuoden 2024 hyvitys (HE) ja sen takautuva vähennys	0	0	0	0	0	0	0	0	192	-64	-64	-64
Yhteensä	-308	-308	-205	-205	-750	-750	-500	-500	-308	-731	-731	-731

- Pysyvä valtionosuusvähennys kasvaa **-205 miljoonasta → -500 miljoonaan euroon**.
- Ilman lakimuutosta vuodelle 2024 kohdistuva vähennys olisi kasvanut **-308 → -750 milj. euroon** → Lisävähennyistä olisi tullut -442 milj. euroa / -80 €/asukas heti vuonna 2024.
- Lakimuutos 23.11.:** Lisävähennyksen siirto vuodelle eteenpäin alkaen vuodesta 2025 ja takautuvan vuoden 2023 vähennyksen jakaminen kolmelle vuodelle 2025-2027.
- Lisävähennys pienentää kuntien valtionosuutta **-731 milj. euroa / -12,5 % / -76 €/as vuosina 2025-2027** ja tämän jälkeen -500 milj. euroa pysyvästi vuodesta 2028 alkaen.

KUNTA
LIITTO

Kuntien valtionosuudet vuosina 2023-2027

Luvut eivät sisällä TE-uudistuksen vaikutusta 2025 alkaen tai muita laskentatekijöiden muutoksia

2

KUNTA
LIITTO